

Sfântul Ioan Gură de Aur

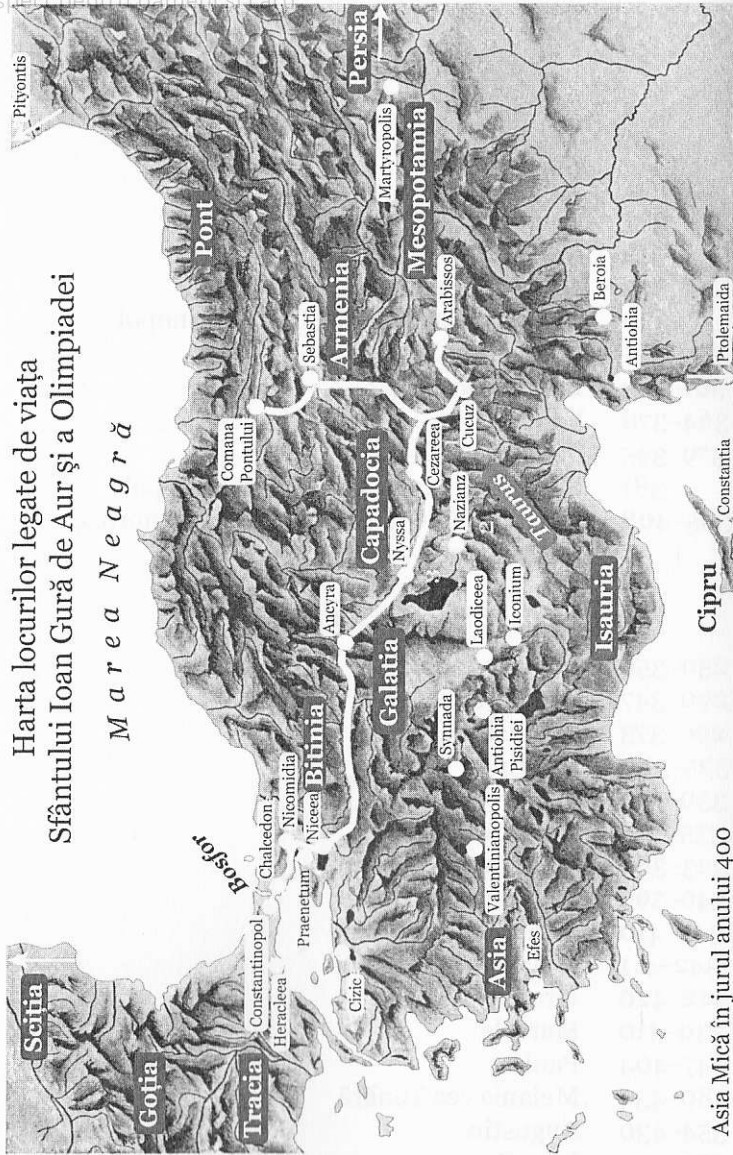
Scrisori din exil

Către Olimpiada și cei rămași credincioși
Despre deprimare, suferință și Providență

Ediția a II-a

Volum realizat de
diac. Ioan I. Ică jr

DEISIS
Sibiu 2008

Harta locurilor legate de viața
Sfântului Ioan Gură de Aur și a Olimpiadei
Marea Neagră

Asia Mică în jurul anului 400

Cuprins

Arhiepiscopul și diaconița (DIAC. IOAN I. ICĂ JR)	5
O viață, o prietenie, o corespondență și două mesaje din exil (ANNE-MARIE MALINGREY)	29
*	
Viața Cuvioasei Olimpiada diaconița	97
Serghia monahia: Povestire despre mutarea moaștelor Cuvioasei Olimpiada	110
SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ:	
Îndemn către Olimpiada	119
SFÂNTUL GRIGORIE AL NYSSEI:	
Tâlcuire amănunțită la „Cântarea Cântărilor”: Cuvânt înainte către Olimpiada și Omilia I	123
SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, Scrisori din exil:	
– 17 scrisori către Olimpiada	135
– Către toți credincioșii că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși	235
– Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu	263

*

<i>Anexa I: Actul de acuzare împotriva Sfântului Ioan Gură de Aur. Rezumatul actelor sinodului de la „Stejar”</i>	331
<i>Anexa II: Diaconițele și slujirea lor în Biserica veche. Textele principale</i>	339
<i>Izvoare și bibliografie</i>	349
<i>Contemporanii Olimpiadei</i>	357
<i>Harta locurilor legate de viața Sfântului Ioan Gură de Aur și a Olimpiadei</i>	358

Editura și Librăria DEISIS
str. Timotei Popovici, nr. 21, 550164 Sibiu
tel. 0269-214272
www.edituradeisis.ro

Difuzare: SC SUPERGRAPH SRL
str. Ion Minulescu, nr. 36
031216 București, sector 3
tel. 021-3206119, fax 021-3191084

uriișă sa ușurință verbală și la elocința care i-a vrăjit tineretea. Sub podoabele unei retorici demodate poate, dar vibrând încă de o emoție sinceră, trebuie căutată mărturia de credință și iubire dată lui Dumnezeu în suferința și umilințele exilului. Mărturie care-și păstrează intactă valoarea.

Anne-Marie Malingrey

Viața sau conduita și faptele cuvioasei, fericitei și sfintei Olimpiada care a fost diaconiță a preasfintei și Marii Biserici a Constantinopolului*

Binecuvântează, părinte!

I. Existând mai înainte de veacuri și strălucind în veacuri nesfârșite, Împărăția Mântuitorului nostru Iisus Hristos îi face nemuritori pe apărătorii, pe cei ce au săvârșit alergarea și pe cei ce au păstrat neîntinată și neclintită credința lor în Dumnezeu. Fiindcă unii au lucrat iubirea de străini, coroana virtuților, ca sfântul strămoș Avraam și nepotul său Lot, alții s-au luptat pentru înfrânare, ca sfântul Iosif, alții s-au luptat cu răbdare în suferințe, ca fericitul Iov, alții și-au predat trupurile lor focului și chinurilor, ca să ia cununa nestrăicării și netemându-se de maltratarea, ci luptându-se vitejește, au călcat în picioare pe diavolul și s-au arătat moștenitori ai Împărăției cerurilor. Între care și Tecla, cetățeană cerului, mucenica a multe lupte, cea sfântă între femei, care a disprețuit banii, care a urât plăcerile cele vremelnice și amare ale lumii acesteia, care a refuzat o căsătorie ce îi aducea multe bogății, mărturisind că vrea să fie fecioară neprihănită Mirelui celui adevărat, și care, urmând învățăturilor binecuvântatului Apostolului Pavel și strângând în inima ei dumnezeieștile

* Traducere de diac. Ioan I. Ică jr după originalul grec editat de H. Delehay în *Analecta Bollandiana* 15 (1896), p. 400-423, ediție reluată cu unele corecturi de A.-M. Malingrey în *SC* 13 bis, 1968, p. 406-449. Despre structura, datarea și autorul *Vieții*, a se vedea la sfârșitul acestei cărți (p. 350-351) notița de la rubrica *Izvoare*.

Scripturi, a primit cununa nesticăciunii de la Stăpânul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și se odihnește în veacuri nesfârșite împreună cu toți sfinții cei ce din veac au bineplăcut Domnului Iisus Hristos. Pe urmele căreia mergând după toată virtutea viețuirii celei dumnezeiești preacinstita Olimpiada, cea cu mult zel pentru calea ce duce la cer, urmând întru toate voci dumnezeieștilor Scripturi, s-a desăvârșit întru acestea.

II. Ea a fost după trup fiică a comitelui Seleucus, dar după duh copil adevărat al lui Dumnezeu. Se spune că cobora din neamul lui Avlavius eparhul, și că pentru puține zile a fost mireasa lui Nevridius, eparhul cetății lui Constantin, dar în realitate femeia n-a împărțit patul nimănui; căci se spune că a dormit [în Domnul] ca fecioară neprihănită, făcându-se tovarășă de viață a Cuvântului dumnezeiesc, plecându-se lui cu toată smerita-cugetare, în comune cu și diaconița a sfintei Biserici sobornicești și apostolești a lui Dumnezeu. Căci rămânând orfană, a fost însoțită cu un bărbat, dar prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu a fost păzită nesticată la trup și la duh; căci bărbatul ei vremelnice n-a fost învrednicit de Dumnezeu, Cel ce vede toate și Care prevede ieșirile oamenilor, să conviețuiască nici măcar un singur an cu ea, fiind degrabă chemat să plătească datoria firii, și ea a fost păzită fecioară fără prihană până la sfârșit.

III. Ea însă, putând să se folosească de legea apostolică care spune: „vreau ca văduvele tinere să se căsătorească, să conducă o casă” [1 Tim 5, 14] n-a suferit aceasta, măcar că era împodobită și prin neam și prin bogăție și prin educație cu multe învățături prețioase atât prin darurile firii, cât și prin floarea vârstei, sărind cu grație ca o căprioară peste lațul celei de-a doua căsătorii, căci „legea nu este pentru cel drept, ci pentru cel nesupus, pentru cei întinați” [1 Tim 1, 9] și nesățioși. S-a întâmplat însă ca prin pizma Satanei văduvia ei prematură să fie prilejul unui denunț, fiindcă ea a fost calomniată la împăratul Teodosie ca una ce își risipește fără rânduială averea, întrucât o rudă a ei râvnea să o lege prin căsătorie de un oarecare spaniol

Elpidius, neam cu însuși împăratul, și care mult a stăruit pe lângă această femeie bărbat, și neizbutind s-a întristat. Iar cuvioasa Olimpiada a declarat împăratului Teodosie acestea: „Dacă Împăratul meu, Domnul Iisus Hristos, ar fi vrut ca să conviețuiesc cu un bărbat, nu mi l-ar fi luat înainte de vreme pe primul, ci fiindcă știa că nu sunt potrivită pentru viața conjugală, neputând să plac unui bărbat, și pe acela l-a eliberat de legătură și pe mine m-a slobozit de jugul prea greu și de servitutea bărbatului, punând asupra cugetului meu jugul cel bun al înfrânării”.

IV. Acestea declarându-le ea astfel împăratului Teodosie înainte de meșteșugirile făcute împotriva preasfântului Ioan, patriarhul Constantinopolului, auzind împăratul cele declarate lui de către cuvioasa Olimpiada, poruncește lui Clementin, eparhul cetății, să pună sub strajă bunurile ei, până când va împlini vârsta de treizeci de ani, adică deplina maturitate a trupului. Iar eparhul, primind de la împărat această epitropie, atât a necăjit-o, la sugestiile lui Elpidie, încât ea nu avea autoritatea nici de a se întâlni cu episcopii cei mai de vază nici chiar de a frecventa biserica, pentru ca strâmtorată de plictiseală [akedia] să fie silită să aleagă căsătoria. Ea însă, mulțumind și mai mult lui Dumnezeu, a declarat acestea: „Stăpâne, Atotțiitorule, ai arătat smereniei mele o virtute cuvenită unui împărat și potrivită unui episcop, poruncind să fie străjuită povara mea cea foarte apăsătoare [a averii mele], pentru care îmi făceam griji cum să o administrez; dar vei face și mai bine, poruncind ca ea să fie împărțită celor săraci și bisericilor, căci mult m-am rugat să se depărteze de la mine slava deșartă venită din averi ca să nu fiu cu nepăsare față de bogăția [adevărată a] firii, lăsându-mă prinsă în agitațiile din jurul materiei.”

V. Reîntorcându-se însă împăratul [Teodosie] de la războiul împotriva lui Maxim¹, a poruncit să i se dea din nou

¹ După victoria asupra lui Maxim în 388, Teodosie a rămas în Occident pentru a consolida puterea împăratului Valentinian, revenind în Constantinopol abia pe 10 noiembrie 391.

autoritate asupra bunurilor sale, auzind de intensitatea ascezei ei. Ea însă, risipind toată cea nesfârșită și nemăsurată bogăție, ajută pe toți cu simplitate și fără deosebire, depășind în multe pe samarineanul acela care e arătat în sfintele Evanghelii [Lc 10, 30–35], și care, găsind pe când se cobora la Ierihon pe cel zdrobit în bătaie de tâlhari și lăsat pe jumătate mort, l-a așezat pe dobitocul său ducându-l până la casa de găzduire și, amestecând untdelemnul iubirii de oameni cu vinul afecțiunii, i-a tămăduit rănille.

Așadar, de îndată după ce s-au desfăcut și s-au rupt pecetele puse asupra averii ei, aprinzându-se în ea focul dragostei dumnezeiești, se refugiază în portul mântuirii, în sfânta și marea Biserică sobornicească și apostolească a lui Dumnezeu din acel Oraș împărătesc, urmând cu pricepere și curăție învățăturilor de Dumnezeu insuflate ale preasfântului arhiepiscop al acelei sfinte Biserici, Ioan. Imi-tând și în aceasta pe acei iubitori și ucenici înflăcărați ai lui Hristos care la începuturile propovăduirii mântuitoare [a Evangheliei] își aduceau și puneau la picioarele apostolilor averile lor [FA 4, 32–35], a dat acestuia pentru sfânta Biserică aceasta zece mii de livre de aur, o sută de mii livre de argint și toate proprietățile imobiliare aflate în provinciile Tracia și Galatia, în Capadocia Prima și în Bitinia și pe cele pe care le avea în însăși cetatea împărătească, pe cea aflată în apropierea preasfintei Marii Biserici și numită „casele Olimpiadei” împreună cu clădirile tribunalului și ale băilor desăvârșite și ale tuturor edificiilor situate în vecinătatea lor, precum și ale brutăriei [*silignarium*] și, în apropierea băilor publice ale lui Constanțiu, casa care îi aparținea și în care locuia, și cealaltă casă a ei numită „casele lui Evandru”, ca și toate proprietățile din afara zidurilor cetății.

VI. Așadar, prin voința lui Dumnezeu ea e hirotonită² diacon al acestei sfinte și mari Biserici a lui Dumnezeu și

ctitorește o mănăstire în partea de miazănoapte a acesteia, căci toate clădirile situate lângă sfânta Biserică³ și toate atelierele ce se găseau în partea ei de miazănoapte îi aparțineau; și face de asemenea și pasajul care duce de la această mănăstire și până la porticul sfintei Biserici. Și ca primă ceată [taxin] face să intre în ea pe cameristele [cubicularele] ei, în număr de cincizeci, care toate duceau o viață în curăție și feciorie. Apoi, Elisantia, ruda ei, văzând fapta cea bună și plăcută lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu o călăuzise să o făptuiască, și fiind și ea fecioară, aprinzându-se de râvnă dumnezeiască, s-a lepădat și ea de lucrurile vremelnice și deșarte ale vieții și împreună cu Martiria și Paladia, surorile ei, fecioare și ele, cele trei intră împreună cu toate celelalte în acea strălucită mănăstire după ce mai înainte i-au făcut danie toate averile lor. În chip asemănător și Olimpia, nepoata Olimpiadei noastre celei întru sfinți, împreună cu mai multe femei din familii senatoriale, după harul și bunăvoința lui Dumnezeu Care vrea ca toți să se mântuiască și a hrănit în ele dragostea dumnezeiască [*ton theion erota*], au ales Împărăția cea cerească, disprețuind lucrurile acestea pământești și care ne trag în jos, și intră și ele împreună cu celelalte, astfel încât numărul tuturor celor adunate prin harul lui Dumnezeu în acel sfânt staul al lui Hristos era de două sute cincizeci, toate fiind împodobite cu cununa fecioriei și ducând viața înaltă și cuvenită sfinților.

VII. Deci cu împreună-lucrarea lui Dumnezeu, lucrurile ajungând aici, iarăși adevărata roabă a lui Dumnezeu Olimpiada aduce numitei sfinte Biserici prin preasfântul patriarh Ioan [Gură de Aur] și toate celelalte proprietăți imobiliare ale ei, aflate în toate provincie, și drepturile pe care le avea la aprovizionările publice, și hirotonește diaconițe ale sfintei Biserici și pe cele trei rude ale ei, Elisantia, Martiria și Paladia, pentru ca mănăstirea strălucită

² De arhiepiscopul Nectarie (381–397), predecesorul Sfântul Ioan Hrisostom (397–404).

³ „Marea Biserică” a Sfintei Sofii, bazilică construită de Constanțiu și târnosită pe 15 februarie 360. Arsă în 404 cu ocazia tulburărilor exilării Sfântului Ioan și restaurată în 415.

întemeiată de ea să aibă de-a pururea celebrate în ea cele patru slujiri [ale laudelor]⁴.

VIII. Și se putea vedea un lucru uimitor în acel cor sfânt și în acea stare îngerească a acestor sfinte femei: neîncetata lor înfrânare și priveghere, neconținută laudă și mulțumire către Dumnezeu, „iubirea care este legătura desăvârșirii” [Col 3, 14], liniștirea [isihia]; căci nimeni din cei din afară, fie bărbat, fie femeie, nu putea intra la ele decât numai preasfântul patriarh Ioan, care intra în continuu și le întărea prin preaînțeleapta lui învățătură. De unde întărite fiind ele în fiecare zi din învățăturile de Dumnezeu insuflate ale acestuia, aprindeau în ele dragostea dumnezeiască prin multa lor iubire dumnezeiască revărsată asupra lui. Imitând și în această privință pe ucenicele Domnului ce-I slujeau Lui din averile lor, și pregătind celui întru sfinți Ioan cheltuiala sa zilnică, cuvioasă și fericită Olimpiada i-o trimitea la episcopie, căci nu era mare distanța între episcopie și mănăstire, decât numai un singur zid. Iar aceasta o făcea nu numai înaintea uneltirilor făcute împotriva lui, ci și după ce el a fost exilat și până la sfârșitul vieții lui, oferind toată cheltuiala necesară întreținerii lui și celor ce erau împreună cu el în exil.

IX. Deci diavolul, nesuferind marea și minunata viețuire a acestor cuvioase femei, izbândită de ele mai întâi prin harul lui Dumnezeu, iar în al doilea rând prin învățătura neîncetată a preasfântului patriarh, ridică pe ascuns oameni ticăloși, care aveau ură și vrăjmășie față de cel între sfinți Ioan, pentru muștrarea pe care o făcea acesta la adresa nelegiuitorilor fără a ține seama de fața cuiva; și demonul urător al binelui aprinde în ei săgeata calomniei și

⁴ Termenul „slujiri” [*diakonias*] nu are aici sensul social, caritabil, ci acela liturgic. Organizarea mănăstirii Olimpiadei semăna cu cele ale lui Alexandru Achimitul („neadormitul”). Acesta introdusese în Asia și la Constantinopol regula celebrării continue a cultului divin în biserică, 24 de ore din 24, de către grupe de monahi ce se schimbau prin rotație. Prezența celor trei diaconite sugerează și posibila existență în comunitatea Olimpiadei a trei grupuri de femei aparținând unor clase sociale diferite [R. TEJA, 1997, p. 57 sq].

lucrează uneltirea diavolească împotriva lui și a cuvioasei aceleia. Și acesta fiind calomniat de către ei nu numai în ce o privește pe ea, ci și pentru unele lucruri bisericesti, ei l-au dat jos după vrerea lor și l-au surghiunit; dar vestitorul și dascălul adevărului, primind ca un atlet viteaz atacurile potrivnicilor, a luat cununa biruinței, lăsând furtunile acesteia vieții și strămutându-se [în 407] spre viața cea senină de sus. Întrucât, după ce acesta a fost exilat, cuvioasa a făcut prin tot felul de personaje imperiale și sacerdotale o mișcare [acțiune] stăruitoare pentru rechemarea lui, potrivnicii o învăluie cu nenumărate rele, îngrămădind împotriva ei învinuiri și defăimări, până când au făcut-o să compară înaintea prefectului Orașului [Optatus] pentru a fi interogată de el.

X. Văzând deci îndrăzneala ei cea pentru adevăr și neputând suporta vitejia și nestrămutarea iubirii ei față de Dumnezeu, vrând să o facă să înceteze acțiunea neîncetată pe care o făcea în favoarea rechemării celui între sfinți Ioan, o trimite și pe ea în exil în Nicomidia⁵, metropola provinciei Bitinia. Ea însă, învigorată de harul dumnezeiesc și suportând cu vitejie și bărbăție pentru iubirea față de Dumnezeu furtunile încercărilor și feluritelor necazuri venite asupra ei, și-a petrecut tot timpul rămas al vieții ei în metropola Nicomidia, împlinind și acolo neschimbată toată asceza și pravila ei; și, biruind în lupta cea bună, a câștigat cununa răbdării, lăsând turma ei celei întru sfinți și în pomenire dumnezeiască Marina, ruda și fiica ei duhovnicească, pe care a primit-o la ieșirea din neprihănitul și mântuitorul Botez, rugând-o să se alipească de sufletele aflate în aceasta și să le păzească în toate nezdruccinate. Lucru pe care aceasta l-a și făcut nu numai în restul timpului cât cea întru sfinți Olimpiada l-a petrecut în metropola Nicomidia, ci și după moartea ei. Căci vrând cuvioasă să se alăture Sfinților Părinți și să se desfacă de viața aceasta și să fie împreună cu Hristos, a însărcinat-o în

⁵ După Sozomen (*HE VIII, 24*), Olimpiada s-ar fi retras de bunăvoie la Nicomidia.

Libris
Respect pentru baionii și carti

scris pe numita în dumnezeiască pomenire Marina să aibă și mai multă grijă și atașament față de aceasta, îndreptându-i după Dumnezeu toate surorile și grija lor. Și făcând aceasta a ieșit din furtuna lucrurilor omenești, ajungând la limanul cel liniștit al sufletelor noastre, Hristos Dumnezeu.

XI. Dar înainte de a fi îngropat sfântul ei trup, ea s-a arătat în vis mitropolitului [Pansophius] acestei cetăți a Nicomidiei spunând: „Așează trupul meu într-un sicriu și pune-l într-o barcă și lasă-l să plutească, și în care loc va sta barca, ieșind pe pământ, așezați-mă acolo!” Făcând deci mitropolitul ceea ce îi fusese spus de ea în visul acela și punând trupul împreună cu sicriul în corabie și lăsând-o să plutească în voia valurilor, spre miezul nopții barca ajunge în fața galeriei strălucitei case a Sfântului Apostol Toma care este în Brochtoi și se oprește acolo fără a înainta mai mult. În același ceas însă, un înger al Domnului se arată în vis egumenului și ecleziarhului [*prosmo-narios*] acelei cinstite case zicând: „Treziți-vă și sicriul pe care îl veți găsi în barca împotmolită pe râu în fața galeriei, așezați-l în altar!” Și pe când li se grăia lor acestea, văd ei toate porțile bisericii deschizându-se de la sine, dar cum erau încă adormiți și li se părea că ceea ce se întâmplă este o închipuire și, porțile fiind din nou închise, iar se arată același înger văzut mai întâi, stăruiind cu până de trei ori mai multă insistență și zicând: „Ieșiți și luați sicriul cuvioasei Olimpiada căci multe a suferit pentru Dumnezeu și așezați-l în altar!”

Atunci sculându-se și iarăși văzând porțile bisericii deschise, nemașovăind întru nimic, luând sfintele evanghelii și crucea și sfeșnicele cu lumânări și tămâie au ieșit în procesiune la galerie și găsind sfântul ei trup în barcă, și adunând toate mănăstirile de bărbați și de femei, cu lumânări și laudă și mulțumire multă către Dumnezeu au așezat sfântul ei trup în altarul numit al cinstitei case a Sfântului Apostol Toma care este în Brochtoi; și s-au putut vedea multe tămăduiri făcute la sfântul ei mormânt, dururile cele necurate fiind alungate și multe felurite boli

fugind de la cei care le aveau. Deci sfânta și cuvioasa și fericita roabă a lui Dumnezeu Olimpiada s-a săvârșit în luna iulie, ziua a 25-a, sub domnia împăratului Arcadius, preadivinul și preaevlaviosul împărat, numărându-se în ceata sfinților mărturisitori și împărățind în veacuri nesfârșite împreună cu nemuritorul Împărat Hristos, Dumnezeu nostru.

XII. Iar după săvârșirea ei, adevărata roabă lui Dumnezeu Marina, ruda și fiica ei duhovnicească iubitoare de Hristos, pe care, așa cum s-a spus, a primit-o din apele sfântului și neprihănitului și mântuitorului Botez, făcând vădită tuturor iubirea pe care o avea față de acel fericit suflet, și împlinind testamentul ei și toate cele poruncite ei de către ea, a îmbrățișat cu afecțiune toată însoțirea [sino-dia] turmei sale care, după Dumnezeu și Stăpâna noastră, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, fusese așezată în mâinile sale, s-a îngrijit de ea și a ocârmuit-o ca nu cumva vreuna din surori să simtă vreo lipsă [frustrare] oarecare din pricina despărțirii aceleia [Olimpiadei] acum întru sfinți. Și după săvârșirea cuvioasei [Marina] a fost rânduită egumenă a acelei sfinte turme a lui Hristos preaiubitoarea de Hristos mai sus pomenită Elisantia, diaconița, ruda acesteia, care a umblat păzind neschimbat canonul pe care îl primise de la acel suflet cuvios și fericit, și toate virtuțile lui. Acestea deci să fie spuse despre aceste lucruri.

XIII. Am socotit însă de neapărată trebuință și foarte folositor să povestesc în parte și unele din sfintele virtuți ale adevăratei roabe a lui Dumnezeu întru sfinți Olimpiada spre folosul multora; căci nici un loc, nici un ținut, nici un pustiu, nici o insulă, nici ungherul cel mai de pe urmă n-a rămas străin de daniile acestei femei vrednice de cântare, ci aceasta a venit în ajutor și bisericilor prin ofrande sfințite și mănăstirilor și chinoviilor și săracilor și închisorilor și celor din exiluri, simplu spus, semănându-și milosteniile ei în tot pământul locuit. Astfel, fericita Olimpiada a ajuns la hotarul cel mai înalt al milosteniei și smeritei cugetări dincolo de care nu s-ar putea găsi ceva mai mult: viață lipsită de slavă deșartă, înfățișare fără chip, caracter